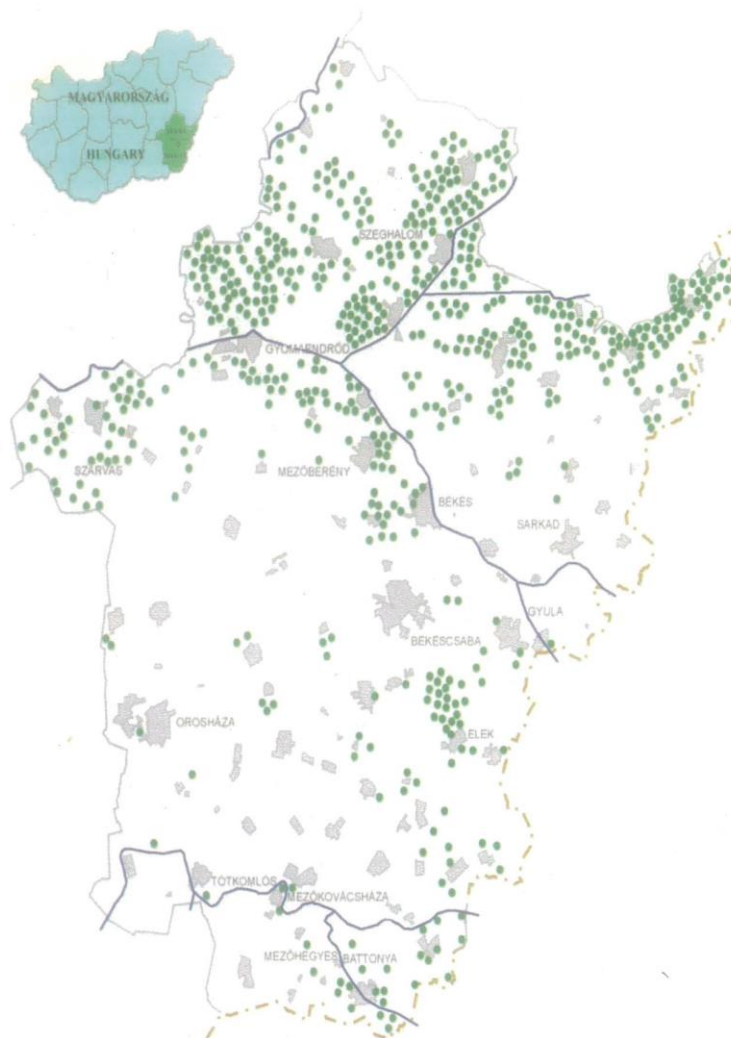

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

"Mezőberény kunhalmi"

[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Forrás: Szelekovszky László: Békés megye kunhalmi

Készítette:

Hanó Krisztina

Mezőberény, 2014. március

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Orlai Petrics Soma Kulturális Központ

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: ***Smiriné Kokauszki Erika***
Levelezési cím: ***5650 Mezőberény Fő út 6.***
Telefonszám: ***66/515-553***
E-mail cím: ***opskk@mezobereny.hu***

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Mezőberény kunhalmai

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☒ <i>X természeti környezet</i>	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

Mezőberény

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

X települési   tájegységi   megyei   külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A kunhalmok legrégebbi kultúrtörténeti emlékeink, a Kárpát-medence alföldi részén előforduló mesterségesen létrehozott jellegzetes földhalmok elnevezése, amelyek különböző korokból származnak. Jellemzően 5-10 méter magasak, 20 és 50 méter közötti átmérőjű kúp, vagy félgömb alakú képződmények, melyeket sokszor víz mellé, de vízmentes területekre építettek. A legkorábbi leletek szerint elsődlegesen tellek (lakódombok) voltak, később temetkezési célt szolgáltak, de minden időben és korszakban

betöltöttek valamilyen funkciót. Települések őrzői voltak az őrhelyek vagy strázsahalmok, közigazgatási, települési határok vagy főbb közlekedési útvonalak jelzői a határhalmok. Néhány még ma is fontos földmérési pont, de fontos lehet a vallásban betöltött szerepük is, hiszen istenként tisztelték a valláshoz kötődő, mítosszal körülvett, titkokat hordozó halmokat.

A szakirodalomban Horváth István (1784-1846) használta először a kunhalom elnevezést, a letelepedő kunok művének tulajdonította azokat. Jerney János szerint (1851) a kunhalom elnevezés a nép ajkán az 1800-as években már nem él, már csak az írói nyelv használja.

A névhasználat körül ma is vita zajlik, gondot jelent, hogy milyen térszíni formát sorolunk a kunhalmok közé.

Forrás: Szelekovszky László: Békés megye kunhalmjai

MEZŐBERÉNY kunhalmainak nyilvántartási rendszere:

Székely dűlő IV. A kondorosi völgy sekélyebb kanyarulatának DNY-i részén, 1,5 méter magas és 30 méter átmérőjű.

Bodkás vagy Bodzás halom A Ligeti út és a Körgát találkozásánál, az úttól D-re látható. A középkori Berény falu temploma állt rajta. 3 méter magas és 50 méter átmérőjű.

Dóg vagy Dög halom A Kereki határrész kiemelkedő dombja, ÉK-DNy irányú elnyúlású. 2,5-3 méter magas, 50-80 méter átmérőjű.

Békás dűlő A gyomai országút és a vasút között a Róth tanyai tsz majortól ÉNy-ra, egy feltöltődött érmeder keleti partján található. 1 méter magas és 15-20 méter átmérőjű.

Bódis-háti dűlő A város É-i részén, a körgát É-i oldalán található É-D irányú dombhát., K-ról mélyebb vízjárta terület. 1 méter magas és 25 méter átmérőjű.

Kérhalom A tarcsai úttól Ny-ra található, Mezőberény és Köröstarcsa sarokpontja. Kisebbik része Ktarcsához tartozik. A Lászlózugi csatornával elvágták, majd 1988-ban egy újabbal megsértették. Régen országút haladt el mellette, és egy falu lehetett rajta. 80 méter átmérőjű és 2,5-3 méter magas.

Hideg halom A város É-i szélén, a Kistarcsai Ókert nevű egykori Szőlőskert DNY-i csúcsán található. 1978-ban a Lászlózug csatornával megcsonkították. 40 méter átmérőjű és 2 méter magas.

Tücsök vagy Prücsök halom A Körös ősi felhordásán alakították ki. A Köröstarcsa felőli D-i oldalát megsemmisítették 40 méter átmérőjű és 1,5 méter magas.

Álmos halom Tisza háti dűlő, a Bünkösd ősi medrét kísérő partvonulat legmagasabb része. 3 méter magas, 80 méter átmérőjű.

Néhány halom, melyekről tudjuk, hogy létezett, de mára csak az elnevezését és helyét ismerjük:

Laposi kertek alja Elhordták

Hosszútelki dűlő Névtelen halom Tetején tanyaromok. Nem biztos, hogy kurgán. 1,5 méter magas, 40 méter átmérőjű.

Belentai - halom Elhordták.

Rókás halom Beépített tanyával, Rókás Braun tanya.

Józsa tanya Tanya rom

Tisza-háti dűlő A Bünkösd ősi partján állhatott a Kapony vagy Kaplony-halom, ma már nincs meg.

Forrás: Szelekovszky László: Békés megye kunhalmai

A Mezőberényben fellelhetők közül a legjellegzetesebb a Tücsök-halom, vagy régies nevén Prücsök-halom. Eredetileg lakódomb lehetett, később temetkezési célt is szolgálhatott, mert ebben a halomban 1901-ben sírt találtak, melyből előkerült egy ezüst kőbetétes csat és egy jellegzetesen gepida, ékbennyomkodásos edény. 1971-ben egy újabb feltárás során a talált három gepida sír egyikében egy nő feküdt, akinek pontkördíszes bronzfibulája (ruhakapcsa), kő övcsüngődíszei és kettőskónikus edénye a 6. század első feléből származhatott.

Forrás: Gepida sírok a mezőberényi Tücsök-halomból (Békés megye)

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A megyénkben történt újabb halomfeltárások során bővültek a halmok jellegzetes temetkezési rítusával kapcsolatos ismeretek. E temetkezések legjellemzőbb közös vonásai a sír és sírépítmény gondos előkészítése. A sírt vagy faszerkezet borítja vagy gyékényből, szövetből, bőrből, fűből készült sírtakaró maradványai lelhetők fel benne. Szinte kizárólagosan nyugati tájolásúak, a halottat háton, térdben felhúzott lábakkal helyezték el. Közös jellemvonás még az okkerfestés alkalmazása, és az eszközök és ékszerek előfordulásának ritkasága.

A kunhalmok törvényi védettségét már a 19. század végétől sürgették a szakemberek, amióta bebizonyosodott ezen halmok mesterséges eredete. Ezt részlegesen az 1963. évi 9. számú törvény biztosította, de csak kevés halomnak adott védettséget, és ezek közül is a legtöbbször csak ideiglenesen. Kissé javult a helyzet a Hortobágyi Nemzeti Park megalakításakor és a tájvédelmi körzetek kialakításakor, hiszen a területükön álló halmok területi védettséget kaptak. Más halmoknak (régészeti lelőhelyeknek) a múzeumok biztosíthattak védettséget."

Forrás: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kunhalom>

Az 1996. évi természetvédelmi törvény már külön védetté nyilvánítási eljárás nélkül (ex lege) nevesítve részesíti védettségben a kunhalmokat. Ekkor indult meg a kunhalmok nyilvántartásának elkészítése.

Ezek a mesterségesen kialakított halmok tájképi értékeik mellett régészeti értéket is képviselnek, állat- és növényviláguk egyediségével is kitűnnek környezetükből.

„Ha semmit nem csinálunk velük, felhagyunk a szántásukkal, bolygatásukkal, már gazdagabbak vagyunk, nemcsak anyagilag, gazdaságilag, hanem ami fontosabb, az ősi örökségünk megmaradásával, több ezer éves emberi kultúra megőrzésével.”

Forrás: Szelekovszky László: Békés megye kunhalmjai

Nem csak Mezőberény, de a térség és az ország számára is fontos, megőrzendő értékek.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Szelekovszky László: Békés megye kunhalmjai

A kiadvány: a Körös - Maros Nemzeti Parkért Egyesület az Alföldkutatásért Alapítvány és Békés Megye Önkormányzati Hivatala támogatásával készült a millennium tiszteletére Békéscsaba 1999

Régészeti tanulmányok Garam Éva tiszteletére

Szerk.: Vida Tivadar. Budapest 2012.

- Gepida sírok a mezőberényi Tücsök-halomból (Békés megye)

<http://videa.hu/videok/emberek-vlogok/vers4-mezobereny-tomka-tucsokhalom-9VjcVppKs8ekJINk>

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Kunhalom>

<http://hunhagyomany.gportal.hu/gindex.php?pg=32103603>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Fotó: Fábán Zsolt

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

http://www.mezobereny.hu/adattar/Kozerdeku/Kornyezeti_Allapotarol_tajekoztato_2011.pdf

1996. évi LIII. Törvény a természet védelméről

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600053.TV

Ajánló levél- Csete Gyula

Ajánló levél- Szelekovszky László

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Hozzájárulási nyilatkozat

Alulírott Fábían Zsolt hozzájárulok, hogy a fényképeket, melyeket a

Javaslat a „Mezőberény kunhalmi” települési értéktárba történő felvételéhez

című adatlap tartalmaz, a Mezőberény Települési Értéktár Bizottság (egyéb értéktárba kerülés esetén az aktuális értéktári bizottság) az ide vonatkozó jogszabályok figyelembe vétele mellett szabadon felhasználhatja.

Hozzájárulok továbbá, hogy az érték valamely értéktárba történő felvétele esetén, az értéktárak számára készített internetes oldalon és a TV-csatornák által felvett, vágott anyagokban, valamint az értékeket bemutató reklámokban megjelenjen.

Mezőberény, 2014. március

Fábían Zsolt

Hozzájárulási nyilatkozat

Alulírott Smiriné Kokauszki Erika hozzájárulok, hogy az adatokat, melyeket a

Javaslat a „Mezőberény kunhalmi” települési értéktárba történő felvételéhez

című adatlap tartalmaz, a Mezőberény Települési Értéktár Bizottság (egyéb értéktárba kerülés esetén az aktuális értéktári bizottság) az ide vonatkozó jogszabályok figyelembe vétele mellett szabadon felhasználhatja.

Hozzájárulok továbbá, hogy az érték valamely értéktárba történő felvétele esetén, az értéktárak számára készített internetes oldalon és a TV-csatornák által felvett, vágott anyagokban, valamint az értékeket bemutató reklámokban megjelenjen.

Mezőberény, 2014. március

Smiriné Kokauszki Erika